

Betänkandet Tryggare hem för barn (SOU 2022:71)

Remiss från Justitiedepartementet
Remisstid den 8 maj 2023

Förslag till beslut

Borgarrådsberedningen föreslår att kommunstyrelsen beslutar följande.
Remissen besvaras med hänvisning till vad som sägs i stadens promemoria.

Föredragande borgarrådet Alexander Ojanne

Sammanfattning av ärendet

Regeringen beslutade i september 2021 om att tillsätta en utredare för att se över regler i föräldrabalken (1949:381) om vårdnadsöverflyttning, adoption och umgänge. Syftet med utredningen är att skapa bättre förutsättningar för kontinuitet, stabilitet och trygghet för familjehemsplacerade barn och barn som har upplevt våld av närstående.

Utredningen föreslår bland annat en omformulering av föräldrabalken, och att det införs en bestämmelse om att den kommun som beslutat om en familjehemsplacering även efter en vårdnadsöverflyttning, vid behov, får fortsätta bevilja insatser till barnet. Vidare föreslår utredningen att ett offentligt biträde ska kunna utses när socialnämnden beslutat att inleda en utredning om överflyttning av vårdnaden. Utredningen konstaterar också att domstolen ska kunna inhämta sakkunnigutlåtande från psykolog i ett mål om vårdnad, boende eller umgänge, om det behövs ytterligare utredning om barnets situation.

De lagändringar som utredningen presenterar föreslås träda i kraft den 1 oktober 2024.

Justitiedepartementet har remitterat betänkandet till bland annat Stockholms stad för yttrande.

Beredning

Ärendet har remitterats till stadsledningskontoret, socialnämnden, Enskede-Årsta-Vantörs stadsdelsnämnd, Skärholmens stadsdelsnämnd och Östermalms stadsdelsnämnd. Skärholmens stadsdelsförvaltning har inkommit med ett kontorsyttrande.

Stadsledningskontoret välkomnar utredningens förslag men ser samtidigt ett behov av att några förslag belyses närmare. Bland annat behöver förslaget om att biträde ska förordnas redan när utredning inleds av socialtjänsten utredas ytterligare.

Socialnämnden instämmer med förslagen till lagändringar i alla dess delar. Förslagen bedöms bidra till ökad trygghet, säkerhet och stabilitet för placerade barn när frågan är vårdnadsöverflyttning.

Enskede-Årsta-Vantörs stadsdelsnämnd ställer sig positiv till de förslag som framkommit då det bedöms få positiva konsekvenser för barn och unga.

Skärholmens stadsdelsförvaltning är positiv till utredningens förslag och ser att de kan leda till att stärka barnperspektivet och skydda barn. Förvaltningen lyfter också att det finns ett behov av att säkerställa att utbildningsinsatser för domstolar genomförs samt att psykologutlåtande ska kunna användas under processen i ett mål.

Östermalms stadsdelsnämnd delar utredningens bedömning att förslagen stärker barnrättsperspektivet och kan ge familjehemsplacerade barn ökad trygghet och stabilitet då det blir tydligare när en vårdnadsöverflyttning kan ske.

Föredragande borgarrådets synpunkter

Jag välkomnar utredningen och dess förslag. Exempelen är alltför många där barn tvingas träffa en våldsam förälder. Ett flertal fall med dödlig utgång har uppmärksammats medialt där samhället inte har förmått att skydda barnet och sätta barnets bästa i centrum. Därför är det välkommet att utredningen föreslår att i lagtext förtydliga att bedömningen av barnets bästa är en helhetsbedömning som ska ta sikte på omständigheterna för det enskilda barnet.

Unizon lyfter i sin rapport *Umgänge för barnens bästa* att nio av tio barn som har umgänge med sin eller en närståendes förövare upplever rädsla, sorg, ångest och frustration av umgänget. Det är barn som får bestående psykiska men. Detta kan inte få fortsätta. Samhället måste lyssna på barnen.

Ett antal organisationer och myndigheter, som Barnombudsmannen och Unizon, har lyft vikten av ändringar i lagstiftning. Det är inte rimligt att barn ska tvingas till umgänge med vårdnadshavare som varit våldsamt mot den andra föräldern, eller barnet. Jag delar uppfattningen och hoppas att regeringen kan fatta beslut som sätter barnets bästa i främsta rummet.

Stadsledningskontoret lyfter fram ett antal frågeställningar som behöver belysas och utredas innan lagändringarna sker. Det är av stor vikt att det sker för att säkerställa likställigheten inom socialtjänstområdet och för likställigheten mellan kommunerna.

Domstolarna är centrala för att barnets bästa ska säkerställas. Jag anser att Domstolsverket ska genomföra obligatoriska utbildningsinsatser när det gäller riskbedömningar i familjemål. En kartläggning av Jämställdhetsmyndigheten visar att uppgifter om våld vägs sällan in i riskbedömningar. Det är tydligt att domstolornas

kunskap om konsekvenserna av våldets utsatthet måste öka för att bland annat skydda våldsutsatta barn.

Stockholm den 19 april 2023

Alexander Ojanne

Bilaga

Remiss - Tryggare hem för barn (SOU 2022:71), dnr KS 2023/185-1.1

Borgarrådsberedningen tillstyrker föredragande borgarrådets förslag.

Kommunstyrelsen

Särskilt uttalande av Christofer Fjellner, Annika Friberg och Jonas Nilsson (alla M), Jan Jönsson (L) och Jonas Naddebo (C) enligt följande.

Placerade barn i samhällets vård tillhör våra mest utsatta. Samhället måste alltid sträva efter att vara den bästa föräldern och ge barn och unga i behov de verktyg som behövs för att lyckas i livet. I första hand ska stödet gå genom att stötta föräldrar att utveckla sina föräldraförmågor. Men när det inte räcker behöver samhället ingripa i tid och på bästa sätt. Alla barn har rätt till en trygg uppväxt och samhället ska erbjuda adekvat stöd till de barn som behöver det. Ingen människa ska vara fången i de villkor han eller hon föddes in i. Vi välkomnar därför utredningens förslag om att den kommun som beslutat om en familjehemsplacering även efter en vårdnadsöverflyttning, vid behov, får fortsätta bevilja insatser till barnet. Det finns dock saker att ta i beaktande vid en eventuell lagändring och implementering av utredningens förslag.

I de fall en överflytt till familjehem i annan kommun blir aktuellt är det viktigt att mottagande socialtjänst inte får avsluta pågående stödinsatser direkt vid överflytten. Det bör införas krav på att pågående insatser måste pågå en viss tid i samband med en överflytt. Annars är risken att vi inte får fler barn som genomför överflyttningar till familjehem, om det finns en oro hos mottagande familjehem att redan beviljade stödinsatser kan komma att avslutas.

Vi vill här också understryka vikten av att familjehemsplacerade barn ska kunna få fortsatt stöd av samhället även efter 18 år, några år efter avslutat gymnasium. För barn som inte varit placerade är det högst ovanligt att föräldraansvaret skulle upphöra när barnet fyller 18. Många barn bor kvar hemma längre än så och förbereds inför vuxenlivet av sina föräldrar. De barn som varit i samhällets vård är dessutom ofta i behov av ett större och mer sammanhållet stöd för att kunna leva ett självständigt liv i vuxen ålder. Det är ett stöd vi förväntar oss av föräldrar till barn som inte är omhändertagna och samhället ska vara den bästa föräldern

Ersättaryttrande gjordes av Nike Örbrink (KD) som är likalydande med Moderaternas, Liberalernas och Centerpartiets gemensamma särskilda uttalande.

Ärendet

Regeringen beslutade den 16 september 2021 att uppdra åt en särskild utredare att se över regler i föräldrabalken om vårdnadsöverflyttning, adoption och umgänge. Uppdraget har haft till syfte att skapa bättre förutsättningar för kontinuitet, stabilitet och trygghet för familjehemsplacerade barn och barn som har upplevt våld av närstående.

Utredningen föreslår att formuleringen när det gäller vårdnadsöverflyttning ändras så att vårdnaden om barnet ska flyttas över till familjehemmet om det är bäst för barnet att inte återförenas med sina föräldrar och att det rådande förhållandet består. I aktuell lagstiftning är kravet för vårdnadsöverflyttning i stället att det är uppenbart att det är bäst för barnet att det rådande förhållandet får bestå och att vårdnaden flyttas över. Förändringen innebär att det tydliggörs att återförening med föräldrarna är huvudprincipen men också att det ska stå klart att barnets bästa är att vårdnaden flyttas över till just familjehemsföräldrarna.

Utredningen föreslår vidare att den kommun som har beslutat om familjehemsplacering ska ges möjlighet att fortsätta bevilja insatser till ett barn även efter en vårdnadsöverflyttning.

I utredningen föreslås också en del justeringar rörande domstolsprocessen och handläggningen vid vårdnadsöverflyttning. Bland annat föreslås att rätt till biträde för barnet och barnets vårdnadshavare ska införas och att socialnämnden vid inledning av ett ärende om vårdnadsöverflyttning ska informera barn och vårdnadshavare om rätten till biträde och i förekommande fall ansöka om att ett sådant förordnas. Vidare föreslås att mål om vårdnadsöverflyttning även fortsatt ska prövas i allmän domstol, och inte i förvaltningsdomstol, vilket har föreslagits av utredningen om tvångsvård för barn och unga.

När det gäller flera av de områden där utredningen har i uppdrag att överväga förändringar bedömer utredningen att skäl saknas att ändra nuvarande lagstiftning. Föräldrabalkens regler bedöms redan tillgodose familjehemsplacerade barns behov av trygghet och stabilitet. Det finns enligt utredningen inte heller anledning att införa ändringar beträffande vårdnadshavares samtycke eller socialnämndens roll i adoptioner. Vad gäller umgänge ska enligt utredningen barnets bästa vara utgångspunkt även fortsättningsvis och det bedöms inte lämpligt att i lag reglera när umgänge inte bör ske utifrån exempelvis kränkningar som en förälder har gjort sig skyldig till. Däremot föreslås att det i lagtexten förtydligas att bedömningen av barnets bästa är en helhetsbedömning som ska ta sikte på omständigheterna för det enskilda barnet. Det innebär att de särskilda omständigheter som ska beaktas enligt aktuell lagstiftning tas bort, bland annat den så kallade kontaktsprincipen som innebär att särskild vikt ska fästas vid barnets behov av god och nära kontakt med båda sina föräldrar eftersom den bedöms innebära risk för att behovet av kontakt med en förälder väger tyngre än risken för att barnet far illa.

Förslagen bedöms innebära endast begränsade konsekvenser för kommunerna. Barns rätt till insatser efter vårdnadsöverflyttning innebär en omfördelning av kostnader mellan kommuner men enligt utredningen inte någon generell kostnadsökning för landets kommuner. Ett införande av rätt till biträde bedöms inte innebära någon större ökning av arbetsbelastningen.

Remissammanställningen

Ärendet har remitterats till stadsledningskontoret, socialnämnden, Enskede-Årsta-Vantörs stadsdelsnämnd, Skärholmens stadsdelsnämnd och Östermalms stadsdelsnämnd. Skärholmens stadsdelsförvaltning har inkommit med ett kontorsyttrande.

Innehållsförteckning

Stadsledningskontoret.....	6
Socialnämnden.....	8
Enskede-Årsta-Vantörs stadsdelsnämnd.....	8
Skärholmens stadsdelsförvaltning	9
Östermalms stadsdelsnämnd.....	9

Stadsledningskontoret

Stadsledningskontorets tjänsteutlåtande daterat den 3 april 2023 har i huvudsak följande lydelse.

Stadsledningskontoret välkomnar utredningens förslag. De bedöms kunna leda till ökad trygghet och stabilitet för barn och därmed bidra till kommunfullmäktiges mål 1.3 Stockholms stad ska ge stöd och omsorg där behoven är som störst.

Stadsledningskontoret delar bedömningen att möjligheten för placeringskommunen att fortsätta bevilja insatser efter en vårdnadsöverflyttning kommer leda till att fler familjehemsföräldrar vill ta på sig ansvaret att bli särskilt förordnade vårdnadshavare till det placerade barnet, vilket är positivt. Samtidigt finns det flera frågor kopplat till förslaget som behöver belysas närmare. Det faktum att förslaget ger placeringskommunen möjlighet att bevilja fortsatta insatser riskerar att leda till meningsskiljaktigheter mellan kommuner när det gäller vilken kommun som ska bevilja insatser, vilket kan innebära en risk för att barnet inte får det stöd hen behöver. Det finns också en risk att kostnaderna fördelas ojämnt mellan kommunerna, om vissa kommuner fortsätter att bevilja insatser medan andra inte gör det. Vidare behöver det tydliggöras hur länge insatserna kan pågå och vilket ansvar placeringskommunen har i de fall det uppstår behov av utökade insatser. Även

resonemang om varför andra lösningar inte är möjliga, som exempelvis en utökad samverkan mellan kommuner, skulle behövas för att underbygga förslaget.

Stadsledningskontoret bedömer vidare att det är positivt att det tydliggörs att bedömningen av barnets bästa ska vara en helhetsbedömning och att principen om kontakt med båda föräldrar inte ska ha företräde framför barnets bästa.

Stadsledningskontoret har inget att erinra mot förslaget om offentligt biträde, men vill ifrågasätta att biträde ska kunna förordnas redan när utredning inleds av socialtjänsten. Handläggning och utredning inom socialtjänsten är noga reglerat i lag och föreskrifter. I socialtjänstens uppdrag ställs höga krav på objektivitet och saklighet och att under utredningen tillvarata samtliga parter intressen. Staden ser inte att ärenden om vårdnadsöverflyttning har en sådan särställning i förhållande till andra ärenden som ankommer på socialtjänsten att utreda att det är motiverat att enskilda i just dessa ärenden, men inte i andra, ska ha rätt till offentligt biträde redan under nämndens utredning. I andra ärenden där offentligt biträde kan bli aktuellt, exempelvis ärenden enligt lag (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga (LVU), förordnas offentligt biträde först när det står klart att ärendet kommer att bli ett mål i domstol.

När en utredning om oro för barn inleds är det vanligen inte känt om barnet kommer att beredas vård med stöd av LVU eller inte. Först i utredningens slutskede när barnets vårdbehov har fastställts och det har konstaterats att den behövliga vården inte kan ske på frivillig väg istället är det aktuellt att ansöka om vård med stöd av LVU. Det är i praktiken först vid den tidpunkten som förordnande om offentligt biträde enligt 39 § LVU blir tillämplig. Undantag är exempelvis när nämnden i ett tidigare skede fattat beslut om ett omedelbart omhändertagande av barn, dvs. när det bedömts sannolikt att barnet efter ansökan kommer att beredas vård med stöd av. Mot bakgrund av detta är det således sällan aktuellt att parterna i en utredning om oro för barn har offentliga biträden med uppdrag att tillvarata deras intressen redan i handläggningen hos socialtjänsten.

I betänkandet har inte heller framkommit att socialtjänstens handläggning av utredningar om vårdnadsöverflyttning skulle vara behäftade med sådana fel och brister att ett offentligt biträde redan under utredningsskedet skulle behövas av denna anledning. Om så skulle vara fallet bör detta tydliggöras och åtgärdas genom exempelvis utbildningsinsatser inom kommunerna.

Stadsledningskontoret har inte något att invända mot bedömningen att mål om vårdnadsöverflyttning även fortsättningsvis ska prövas av allmän domstol, men delar bedömningen att Domstolsverket bör överväga behovet av att genomföra en utbildningsinsats när det gäller riskbedömningar i familjemål.

Stadsledningskontoret föreslår att kommunstyrelsen besvarar remissen med hänvisning till vad som sägs i stadsledningskontorets tjänsteutlåtande.

Socialnämnden

Socialnämnden beslutade vid sitt sammanträde den 21 mars 2023 följande.

1. Socialnämnden godkänner förvaltningens tjänsteutlåtande som svar på remissen avseende författningsförslag i utredningen Tryggare hem för barn (SOU 2022:71).
2. Beslutet justeras omedelbart.

Socialförvaltningens tjänsteutlåtande daterat den 5 mars 2023 har i huvudsak följande lydelse.

Förvaltningen instämmer med utredningens förslag till lagändringar i alla dess delar. Förslagen bedöms bidra till ökad trygghet, säkerhet och stabilitet för placerade barn när frågan är vårdnadsöverflyttning. Förvaltningen är av samma mening som utredningen särskilt då det gäller följande förslag.

Genom en omformulering av 6 kap. 8 § FB framgår det tydligt att en vårdnadsöverflyttning ska ske om det är bäst för barnet att inte återförenas med sina föräldrar utan att i stället det rådande förhållandet ska bestå. Detta tydliga uttryck från utredningens sida ställer sig förvaltningen mycket positiv till.

Utredningen föreslår att den kommun som fattat beslut om familjehemsplacering av ett barn ska ges möjlighet att fortsätta bevilja insatser till barnet efter en vårdnadsöverflyttning. Denna förändring torde leda till att fler familjehemsföräldrar som tidigare tvekat kommer att våga ta på sig det ansvar som det innebär att bli särskilt förordnad vårdnadshavare för det placerade barnet. Även detta ställer sig förvaltningen positiv till eftersom det bedöms leda till påtaglig förändring till det bättre vad gäller trygghet och stabilitet för barnet.

Enskede-Årsta-Vantörs stadsdelsnämnd

Enskede-Årsta-Vantörs stadsdelsnämnd beslutade vid sitt sammanträde den 23 mars 2023 följande.

1. Enskede-Årsta-Vantörs stadsdelsnämnd godkänner förvaltningens tjänsteutlåtande som svar på remissen.
2. Ärendet justeras omedelbart.

Enskede-Årsta-Vantörs stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 8 februari 2023 har i huvudsak följande lydelse.

Förvaltningen ställer sig positiv till de förslag som framkommit då det bedöms få positiva konsekvenser för barn och unga. Förvaltningens bedömning är att utredningens förslag kan ge familjehemsplacerade barn ökad trygghet eftersom det blir tydligare när en vårdnadsöverflyttning kan ske.

Skärholmens stadsdelsförvaltning

Skärholmens stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 15 februari 2023 har i huvudsak följande lydelse.

Förvaltningen instämmer med utredningen och anser att förslagen som utredningen utmynnat i är ett steg i rätt riktning för att öka barnperspektivet samt öka skyddet för barn. En individuell bedömning och en helhetsbedömning av barnets situation är avgörande för att barn inte ska riskera att fara illa. Utredningen föreslår utbildningsinsatser för domstolar gällande riskbedömningar i familjemål. Förvaltningen anser att det är av stor vikt att domstolarna är utbildade och anser att utbildningsinsatserna därför bör vara obligatoriska. Vidare anser förvaltningen att förslaget om att domstol ska kunna inhämta utlåtande av en psykolog som förordnas som sakkunnig av domstolen som yttrar sig över färdigställt material är positivt. Förvaltningen ser dock att det även borde finnas en möjlighet att i vissa fall få ett psykologutlåtande i ett tidigare skede i processen än när materialet redan är färdigställt.

Östermalms stadsdelsnämnd

Östermalms stadsdelsnämnd beslutade vid sitt sammanträde den 23 mars 2023 följande.

1. Östermalms stadsdelsnämnd godkänner förvaltningens tjänsteutlåtande och överlämnar det till kommunstyrelsen som svar på remissen.
2. Paragrafen justeras omedelbart.

Östermalms stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 14 februari 2023 har i huvudsak följande lydelse.

Förvaltningen delar utredningens bedömning att förslagen kan ge familjehemsplacerade barn ökad trygghet och stabilitet då det blir tydligare när en vårdnadsöverflyttning kan ske. Förvaltningen delar också utredningens uppfattning om att förslagen bedöms få positiva konsekvenser för såväl barn som föräldrar, familjehemsföräldrar, särskilt förordnade vårdnadshavare och andra närstående till barn.

Förvaltningen välkomnar särskilt utredningens förslag om en utbildningsinsats gällande riskbedömningar i familjemål och att domstolen ska kunna inhämta sakkunnigutlåtande. Det är förvaltningens mening att förslagen bidrar till ett starkt barnrättsperspektiv.

Förvaltningen föreslår att nämnden godkänner tjänsteutlåtandet och överlämnar det som svar på remissen till kommunstyrelsen.